

Numarataj Levhalarının Kent Dokusuna Etkisi ve Seramik Malzemedan

“Eskişehir’de Pilot Bir Bölgede Uygulama Önerisi”

The Effects of Numerotage Signs on Urban Patterns and Production of Ceramic Signs “Implementation of a Suggestion in a Pilot Reagion, in Eskişehir”

Sıdika Sibel SEVİM¹, Kamuran Özlem SARNIÇ²

¹Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü, ESKİŞEHİR

²Bilecik Üniversitesi, Bozüyük Meslek Yüksekokulu, Seramik Programı, Bozüyük, BİLECİK

Özet

Bu çalışmada, öncelikle çevreyi oluşturan doğal, kültürel, tarihi, estetik, görsel öge ve bunları kapsayan özelliklerin kent dokusuna etkileri tanımlanmıştır. Ardından insanlığın yerleşik hayata geçişi ve ticaret yapmaya başlamasıyla birlikte kendine seçtiği yaşam alanlarını tanımlama, kimliklendirme ihtiyacının doğuşu ve buna bağlı olarak; yaşadığı sokaklara, yapılara tanımlayıcı imler, izler, isimler, numaralar (numarataj) verme biçimiyle kent dokusuna ve formuna yaptığı etki ele alınmıştır. Bu bağlamda; kentlerin yaşayan unsurlarının başında gelen kent sakinlerinin, Eskişehir ilinde pilot bir bölgede yapılan anket çalışmasıyla; numarataj levhalarına yönelik tutumları değerlendirilmiş, ortaya çıkan veriler doğrultusunda kent formuna estetik değer katacak şekilde tasarlanmış seramik numarataj levhaları önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Numarataj, Kent Formu, Tasarım, Seramik

Abstract

In this study first, natural, cultural, historical, aesthetical, visual elements and their effects on urban pattern which compose enviroment were discribed. Then settled life and city dwellers’ identification needs with numbers, names, symbols etc. and effects of these on urban pattern were mentioned. In this context, by taking a poll to the city dwellers in a pilot reagion, in Eskişehir, approach of city dwellers about numerotage signs were evaluated and in

accordance with this ratings, new aesthetically designed ceramic numerotage signs were suggested.

Keywords: Numerotage, City Form, Design, Ceramic

1. GİRİŞ

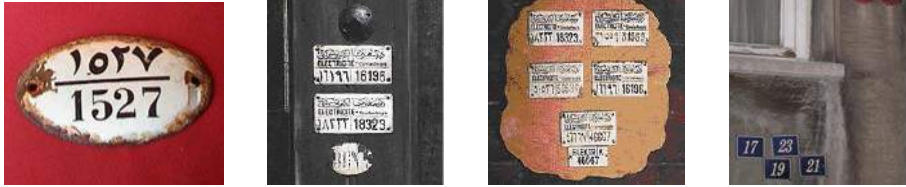
Tarih boyunca insanlar inşa ettikleri yapılarda olduğu kadar yarattıkları fiziksel çevrelerde de estetik nitelik aramışlar ve bu kaygı ile çevrelerini düzene sokma arayışında olmuşlardır. Fiziksel çevre; insanı da kapsayan doğal, kültürel, tarihi, sosyal, yapay öğeleri içinde barındıran ve bu olguların birbiri ile sürekli, değişken bir etkileşime uğradığı dinamik bir olgudur. Sürekli değişen çevre, günlük yaşamın gerekleri ve doğal-yapay öğeleri de kapsayarak biçimlenmektedir. [1]

Doğal ve kültürel öğelerin bir araya gelmesi ile biçimlenen kentler, onu oluşturan parçalardan farklı nitelik taşıyan bütünlerdir. Gerek yapıların, gerekse yeşil alanların bir araya gelerek oluşturdukları çevrenin yalnızca insanın biyolojik ihtiyaçlarını karşılayan işlevsellik değil, aynı zamanda psikolojik, entelektüel gereksinimlerini de karşılayan estetik nitelikler de taşıması gerekmektedir. [2]

Kenti, içinde yaşayan, onu kuran insanlar ve onların değer yargıları, gereksinimleri, üretim ve sanatla ilgili yetenekleri şekillendirir. Bu nedenle kentin kuruluş biçimi ve amacı yapılanmada, mekansal örgütlenme ve biçimlenme açısından farklılıkların oluşumunu beraberinde getirmektedir.[3] İşlevsel uzmanlaşma açısından değerlendirildiğinde kentler, yönetim, ticaret, sanayi kenti olabilmektedir Bir kent tarihsel süreçte ne kadar uzun süre var olmuşsa, o derecede de kentsel estetik değeri vardır denilemez. Yaşanılan her dönem kentlere kendine ait bir pay bırakmıştır kuşkusuz ancak, bir bütün olarak ele alındığında önemli olan, kimliğini yitirtmeden eklemeler–çıkartmalar yapılmasıdır. Yaşanılmışlığı hissettiren tarihsel, kültürel unsurları kent dokusundan çıkartmaya çalışmak, ya da onları yok sayıp değersiz kılmak ki ülkemizde birçok kent büyürken, gelişirken bu yanı sıra düşmektedir, güzel duygusu uyandırır mı? kaygısını taşımamak çarpık, kimliksiz, kitch kentlerin doğmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kentlerin; mimarisiyle, yerleşimiyle, en küçük öğesiyle dahi, kısaca

tüm makro mekan biçimlenmesiyle güzel duygusu uyandırması yani “estetik” değerler taşıması bir gerekliliktir. [4]

İnsanoğlu, çevre koşullarını kabullenmek yerine denetlemeyi ve çevresini düzenlemeyi tercih etmiş böylece, barınma kültürü ortaya çıkmıştır. Yerleşik hayata geçen insanın, ticaret yapmaya başlamasıyla birlikte kendine seçtiği yaşam alanlarını tanımlama, kimliklendirme ihtiyacı doğmuştur. Bunu; yaşadığı sokaklara, yapılara tanımlayıcı imler, izler, isimler, numaralar (numarataj) vererek çözmeye çalışmıştır. Herkesçe bilinen ismiyle sokak isimleri, kapı numaraları, ev kimlik bilgileri yaşanan alanlara şahsiyet katan ve tanımlamaya yardımcı olan özelliklerdir. Kent dokusunda küçük ama işlevi büyük en önemli öğelerin belki de başında gelmektedirler. Numarataj levhaları; kentlerin, yerleşim yerlerinin göze en çok temas eden öğeleridir. Geçmişten günümüze bir sokağın adının yazıldığı yada bir evin numarasını gösteren levhalar kimi zaman metal, kimi zaman plastik v.b. malzemeden resmi olarak belirlenen ölçüler çerçevesinde imal edilerek, gerekli görülen yerlerin numarataj sistemini oluşturmak üzere uygulanmıştır.

Resim 1. Numarataj Levhası Örnekleri, Türkiye.

Picture 1. Examples of Numerotage Signs, Turkey.

Tabii ki numarataj levhalarının asıl işlevi bir mekanı, bir yeri tanımlama, kimliklendirmedir ancak, kent dokusu içinde her yerde, her dönem var olan, vazgeçilmez bir öğenin ikincil işlevi de estetik değer taşıması ve bunu ait olduğu yere katmasıdır. Oysa günümüzde bir kentin her yerinde karşımıza çıkabilecek olan bu önemli öğelerin estetik değer taşıması konusunda herhangi bir kaygı güdülmemiştir. Hatta çoğu zaman yapılan her yeni uygulamada, neredeyse değişen her yerel yönetimle yenilenmesi gereken eski numarataj bilgisi levhaları yerlerinde bırakılmış, bu nedenle evlerin birden çok numarası, sokakların da ismi olmuştur. Bilgi sistemi açısından da karışıklığa neden olan bu durum görsel açıdan da kirliliğe neden olmaktadır.

Böyle bir problem her kentin kendi işlevi, sosyo-kültürel yapısı, tarihi göz önüne alınarak, estetik kaygıyla tasarlanmış numarataj levhası uygulaması ile kentsel estetiğe de katkıda bulunularak çözülebilir. Benzer şekilde kaygılar duyarak uygulamaya koymuş birçok dünya kentinden örnekler bulmak mümkündür. Özellikle geleneksel ve sanatsal anlamda ön plana çıkmış kentlerde bu niteliklerinin vurgusunu güçlendirmek adına, kent dokusuna estetik bir değer daha katmak için numarataj levhaları kente has malzemelerle, farklı tasarımlarla hayata dahil olmuştur. Seramikleri ile tüm dünyaca tanınmış bir kent olan Faenza’da numarataj levhalarının bu şekilde uygulanması oldukça yaygındır ve bu, kent kimliğini de güçlendirmektedir. Faenza’da ki uygulamalarda levhalar mayolika dekorludur çünkü yörenin geleneksel sanatıdır. Aynı şekilde Meksika’da Talavera’da, İngiltere’de Staffordshire’da ve daha pek çok seramikleri ile ünlü bölgede benzer uygulamalar yapılmaktadır.

Resim 2.Seramik Kapı Numarası, İspanya.

Picture 2. Ceramic House Number, Spain.

Seramik Kapı Numarası, İngiltere.

Ceramic House Number, England.

Resim 3:Seramik Kapı Numarası, Meksika

Picture 3: Ceramic House Number, Mexico

Seramik Kapı Numarası, İtalya.

Ceramic House Number, Italy.

Ülkemiz de seramik sektöründe hatırı sayılır bir yere sahip olmasının dışında tüm dünyaca tanınan İznik ve Kütahya çinilerine sahiptir. Her iki merkez de bu geleneksel sanatı yaşatmalarının yanı sıra çok önemli tarihi yerleşim yerleridir. Ancak, numarataj levhalarında ne geleneksel çini sanatımızın ne de tarihsel geçmişimizin birikimlerinin estetik bir değer olarak kullanıldığını gözlemleyemiyoruz. Oysa ki estetik değerlerin, tarihi, sosyal öğelerin numarataj levhalarında kullanılmasının görsel açıdan güzellik katmanın yanı sıra, algıda

seçicilik yaratması bakımından da önemli bir misyonu olabilir. Çünkü farklı olan her zaman daha çok akılda kalıcı olandır.

Tüm bu sıralanan gerekçe ve nedenlerle böyle bir uygulamayı günümüzde modern Türkiye'nin aynası olabilecek özellikleri ve gelişimi ile dikkat çeken Eskişehir'de seçilen pilot bir bölgeye seramik malzeme kullanılarak ev kimlik bilgilerinin ve sokak- kapı numaratajlarının bölgenin kültürel-tarihi özellikleri göz önüne alınarak, kent dokusuna uygun şekilde yeniden tasarlanması önerilmektedir. Bu öneride numarataj levhalarının Eskişehir'in doğal kaynaklarından ve yakın çevresindeki endüstri alanlarından biri olan seramikten üretilmesi düşünülmektedir. Ayrıca Eskişehir'in kent formuna bakıldığında son dönemlerde binaların dış cephe kaplamalarında seramik malzeme (kırmızı tuğla) kullanımının yaygınlaşması önerinin bu yönde gelişmesinde örtüşen malzeme kullanımı açısından teşvik edici bir etken olmuştur.

Resim 4. Seramik Dış Cephe Kaplaması Kullanılmış Bina Örnekleri, Eskişehir.

Picture 4. Examples of Buildings with Exterior Ceramic Wallboard, Eskişehir.

Eskişehir, gerek tarihi gerekse kültürel yapısı ile böyle bir çalışmaya zengin materyal sağlayabilecek verilere sahiptir. Eskişehir toprakları, Taş Devri'nden günümüze kadar binlerce kültürü yaşatmıştır. M.Ö.4000 yıllarında Eskişehir, nüfusun en yoğun olduğu bölge olarak kabul edilmiştir. Yapılan araştırmalarda, kasaba ve şehirler bulunmuştur. Hitit, Frig, Lydia, Grek, Roma ve Türk uygarlıklarının yerleşim yeri olarak seçtikleri önemli bir merkezdir. Bu bölgeye yerleşen her medeniyet kendinden izler bırakmıştır. [5]

Eskişehir ayrıca, Türkiye'nin iki önemli üniversitesine ev sahipliği yaparak bir bilim kenti olma niteliğini de üzerinde taşımaktadır. Araştırmanın *ana kütlesini*; Eskişehir'de dış cephe kaplamalarında da seramik malzeme kullanımının yaygın olduğu Odunpazarı Belediyesi Sınırları içerisindeki Sümer Mahallesi sakinleri oluşturmaktadır. Seçilen pilot bölgede nicel araştırma yöntemi kullanılarak veri toplama yoluna gidilmiş ve belirlenen araştırma problemi anket uygulaması ile verilerin frekans ve yüzde dağılımları genel olarak değerlendirilmiştir. Sümer Mahallesi'nde yaklaşık 1400 mesken bulunmaktadır. Araştırma bu bölgede ikamet edenlere uygulanmıştır. Anket uygulamasına 141 (%10) kişi katılmıştır. Anketlerin tamamı analize alınmıştır.

Verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package For Social Sciences) 12.0 paket programında yapılmıştır. Tanımlayıcı veri analizinde; frekans, yüzde, ortalama, standart sapma analizlerinden yararlanılmıştır. Ölçek niteliğindeki değişkenlerin güvenilirlik analizi için Cronbach's Alpha'dan yararlanılmıştır. Cronbach's Alpha içsel uyumluluk testi olup, 0-1 aralığında değerler almaktadır. Uygulamalarda normal olarak bu değer 0.70'in üzerinde olması gerekir, ancak bazı durumlarda 0.50'nin üzerindeki değerler de şartlı olarak kabul edilebilir. [6]

2. ARAŞTIRMA BULGULARI

Anket verilerinin Cronbach's Alpha içsel uyumluluk testi değerlendirmesine göre güvenilirlik oranı 0.864'tür ve ilk kez yapılan bir uygulama için oldukça iyi bir değere sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılanların %51.1'i (70 kişi) erkeklerden oluşurken %48.9'u ise (67 kişi) kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcılar aylık gelir açısından değerlendirildiğinde %5.3'ünün aylık ortalama geliri 500-800 YTL., %9'u 801-1100 YTL., %27.8'i 1101-1400 YTL., %6.8'si 1401-1700, %21.8'i de 17001-2000 arasında ve son olarak da %29.3'ü ise 2001 YTL. ve üstü gelire sahiptir.

Anket katılımcılarının kent dokusu ile ilgili verilen ifadelerle yaptıkları değerlendirmelerde en yüksek oran "Genel olarak kentin görünümü"ne aittir(ortalama=4.0216), bunu 4.000 ortalama ile "Genel olarak kentin imajı" takip etmektedir. Kent dokusu ile ilgili olarak en düşük ortalama sahip olan ifade ise 3.2143 ile "İşyerlerinin dış cephe görünümü"dir.

Anket katılımcılarının mevcut numarataj levhalarının durumu ile ilgili verilen ifadelere yaptıkları değerlendirmeler içinde en yüksek oran “Mevcut numarataj levhalarının etkinliği” (ortalama=3.4539) olmuştur, bunu 3.3121 ortalama ile “Mevcut numarataj levhalarının binalarla uyumu” takip etmektedir. Mevcut numarataj levhalarının durumu ile ilgili olarak en düşük ortalamaya sahip ifade ise 3.1489 ile “Mevcut numarataj levhalarının estetikliği”dir.

Araştırmaya katılanların numarataj levhalarının taşıması gereken özellikler ile ilgili verilen ifadelere yaptıkları değerlendirmeler içinde “Kolayca fark edilebiliyor olması” en yüksek değere sahiptir (ortalama=4.6738), bunu 4.6383 ortalama ile “Gece okunabilir olması” takip etmektedir. Mevcut numarataj levhalarının durumu ile ilgili olarak en düşük ortalamaya sahip olan ifade ise 3.9645 ile “Bir kimliğinin olması” (kentle ilgili öğeler taşıması)dır.

Araştırmaya katılanların kent formuna estetik değer katacak şekilde tasarlanmış numarataj levhaları ile ilgili değerlendirmeleri içinde en yüksek EVET oranı %92.9’la “Kent kimliğini güçlendirir” üzerinde yoğunlaşmıştır. Baskın olarak ikinci ortaya çıkan “Mahalle bütünlüğünü sağlar” ifadesi ise, %91.5 EVET oranına sahiptir.

Anket katılımcılarının yapılması istenen numarataj levhalarının malzemesi konudaki değerlendirmelerinde en yüksek oranı % 37.6 ile “Fark etmez”, ikinci en yüksek oranı ise %35.5 ile “Seramik” cevabı almıştır. En düşük değer % 5.7 ile “Plastik”tir.

Araştırmaya katılanların “Numarataj levhalarında bulunması istenen öğeler” ile ilgili değerlendirmelerine bakıldığında en yüksek oranı % 42.6 ile “Kültürel öğeler”, ikinci olarak %41.9 ile “Sosyal öğeler” alırken, en düşük oranı % 15.4 ile “Tarihi öğeler” almıştır.

2. SONUÇ

Herkesin, her yerde, her zaman karşılaşılabileceği bir unsur olan numarataj levhalarının bu günkü durumu ve nasıl olması istendiği ile ilgili yapılan bu çalışma, estetik kaygı ile tasarlanmış kent dokusuna uyumlu uygulamaların önemini göstermektedir. Tasarım ve estetik ilişkisinin, bilgilendirme niteliği taşıyan bir olgu olan numarataj levhalarına katacağı değer, algıyı güçlendirmesi açısından da gerekli olduğu görülmüştür. Çalışmada seramik

malzemeden numarataj levhalarının kent dokusuna uyumlu şekilde yeniden tasarlanması önerisini, seçilen bölgenin Türkiye'nin seramik havzasında olması, dünyada benzer nitelikteki başka merkezlerde de örnek uygulamaların yapılması ve anket katılımcılarının istekleri destekler niteliktedir.

KAYNAKLAR

- [1] Erdoğan, Elmas, *Çevre ve Kent Estetiği*, KÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi Yıl: 2006 Cilt:8 Sayı:10
- [2] Erzen, J., *Çevre Estetiği*, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş. Yayınları, ISBN: 975-7064-96-3, ODTÜ Yayıncılık, 2006, Ankara.
- [3] Günay, B. ve Selman, M., *Kentsel Görüntü ve Kentsel Estetik Örnek Kent Ankara*, Kent, Planlama, Politika, Sanat, ODTÜ, Mimarlık Fakültesi Yayını, 1994, Ankara.
- [4] Halifeoğlu, Fatma Meral Savur, *Geleneksel Kent Dokusu İle Sosyal Yapı İlişkisi Üzerine Bir İnceleme*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com ISSN:1304-0278 Yaz - 2006 C.5 S.17 (76-84)
- [5]. www.tepebasi-bld.gov.tr
- [6] Altunışık, Remzi, *Modern Pazarlama*, Değişim Yayınları, İstanbul, 2007